

Во ова излагање ќе се обидам сосема кратко да упатам на тоа кои би биле моите препораки за остварување на поголеми успеси во областа на економијата и во економските односи во Република Македонија во наредните години.

Познато е дека секоја препорака е базирана, односно е резултат на две премиси:

Прво, состојбата, односно резултатите кои се остваруваат во подолг временски период, сознанијата и последиците од таа состојба, и второ, можноста, врз основа на согледувањата, сознанијата и заклучоците, да се компонира можна визија за идните неколку години, односно на подолг временски период.

Ова мое упатување е резултат на една позната вистина: без реално согледување на состојбата, во овој случај во економијата, секоја визија може да биде само илузија, која најчесто е неостварлива, бидејќи може да биде само извесно залажување. А секој реален пристап во развојот на економијата без реална и остварлива визија е нецелосен.

Во економијата, во економската теорија и практика, во економската политика, среќаваме три пристапи: макроекономски, микроекономски и мезоекономски. Овие пристапи можат да се разгледуваат од неколку аспекти: од нивото на законитостите на пазарната економија, од аспект на отвореноста на националната економија во однос на странство, од односот меѓу економијата и политиката како однос меѓу база и надградба, од аспектот на централизацијата и децентрализацијата на економските и политичките односи во земјата, од пристапот кон остварувањето на демократските односи во економијата и правото, од степенот на почитување на процесите на глобализацијата во економските и финансиските движења и односи во светот и во одделни региони и врз основа на тоа остварувањето на интеграциите од економски и од политички аспекти во поедини региони во светот.

Во секоја национална економија, според тоа и во Република Македонија, макроекономската политика која создава макроекономски амбиент може и треба да се разгледува во услови на централизиран и во услови на децентрализиран економски и политички систем.

Сите овие прашања, во секоја национална економија, според тоа и во Р Македонија, имаат круцијално значење, заслужуваат посебно внимание, длабин-

Тихомир ЈОВАНОВСКИ

„Se koj st at i -en pri st ap kon ekonomijat a zna~i nejzi no unazaduvawe, so t e{ ki ekonomski, socijal ni duri i pol i t i ~ki posl edi ci

ско истражување и формирање поширок круг на познати теоретичари и практичари.

Макроекономската и микроекономската состојба во Македонија се добро познати. Македонската економија остварува недоволна стапка на стопански развој од потребната, поточно се чувствува определено одење кон дефлација со тоа и кон рецесија, кое не е резултат на зголемена понуда туку на намалена побарувачка. Бројот на невработени тешко се намалува, дефицитот во економските и во финансиските односи со странство е многу висок, долгот на земјата кон стран-

ство е релативно голем.

Анализата на динамиката на стопанскиот развој во РМ упатува на следниве сознанија: Прво, динамиката на стопанскиот развој во последните петнаесет години искажана преку растежот на бруто домашниот производ е далеку под потребната динамика. На пример, во времето 1993-2003 година просечниот десетгодишен растеж на бруто домашниот производ во неколку земји, и во РМ, искажан во просечни стапки е: Ирска 7.6, Луксембург 4.1, Грција 3.8, Шпанија 3.0, Финска 2.8, Германија 1.3, Македонија 1.6. Состојбата во 2004 и во 2005 година е

БЕЗ ДИНАМИЧН

речиси идентична со поранешната состојба на динамиката на бруто домашниот производ.

Би можело да се каже дека и натаму треба да се очекува остварување на побавно од потребното зголемување на бруто домашниот производ, односно и натаму ќе се остварува сè уште рестриктивна макроекономска политика.

Според мое сознание, тоа е далеку од потребната и посакувана динамика на економијата во Р Македонија. Односно, и во наредните три години Македонија ќе се движи со побавна динамика на стопанскиот развој, која може да води и до рецесија.

Второ, ваквата динамика на растеж на бруто домашниот производ во РМ може да детерминира неадекватен растеж на понудата на стоки и услуги. Тоа, пак, може да предизвика на подолг рок или растечка инфлација или растеж на дефицитот во трговскиот биланс со тоа и во билансот на плаќања на земјата и растеж на нивото на ино задолженоста на земјата.

Трето, динамиката на растеж на бруто домашниот производ на РМ не обезбедува остварување на потребната (саканата) стапка на вработување и социјална сигурност.

Четврто, стопанскиот развој на РМ не оди по нагорна линија, туку по цик-цак линија, што е многу неповолно и во извесна смисла дури и штетно движење. На

јализирање на националната економија. Имено, наместо да се остварува економизирана политика остварувана е политизирана и партизирана економија со сите можни негативности. Извршена е неадекватна приватизација, разбиена е социјалната структура, појава на сè помасовно декадентно неекономско однесување кон националната економија (грабеж, корупција, евазија на даноци итн). Економијата има своја логика на движење и таа не може да трпи диктатура на политичкиот систем и партизација. Политичките ломови водат кон економски ломови и обратно.

Конципирање и остварување на макроекономската политика во целиот период од 1991 година наваму со висок степен на рестриктивност во вкупноста на макроекономската политика. Акцент во макроекономската политика се дава на стабилизацијата по секоја цена, а не и на динамиката на развојот. Не се прави диференција меѓу стабилизацијата како процес на стабилизирање доколку не постои потребната стабилност на националната економија и стабилизационата состојба во националната економија. Кога ќе се оствари таа стабилност треба да престане процесот на стабилизација. Ако тоа не се прави националната економија може да тргне во насока на дестабилизирање. Оттаму стабилноста треба да се сфаќа како состојба на националната еко-

Од макроекономски аспект мои препораки би биле:

Прво, што поскоро да ја трансформираме макроекономската политика од изразито рестриктивна и ригидна во развојна, динамичка со порелаксирани економски и социјални услови за стопанисување;

Второ, во сите сегменти на макроекономската политика да внесеме разумен динамизам со разумна стабилност;

Трето, системската поставеност да биде конципирана во насока на релаксираност, динамичност и сигурност во економските, финансиските и социјалните односи во националната економија и со странство;

Четврто, сите мерки и инструменти во сегментите на макроекономската политика да бидат насочени кон остварување динамичен развој, кон динамична економија;

Петто, зборувајќи конкретно, монетарно-кредитната политика не делува развојно, таа делува стабилизационо и води кон дефлација, односно рецесија.

Политиката на девизен курс на денарот е политика на формирање и одржување фиксен девизен курс, кој е рестриктивен и води кон зголемување на увозот и заостанување на извозот, односно до зголемување на дефицитот во билансот на плаќања.

Фискалната политика е ориентирана кон исцрпување на стопанството и населението, а буџетската политика кон алиментирање на административни потреби со минимално вложување во подобрување на условите на стопанисување;

Шесто, досегашниот развој на теорет-

А ЕКОНОМИЈА НЕМА ПРОСПЕРИТЕТ

ЕКОНОМИЈАТА СИ ИМА СВОЈА ЛОГИКА НА ДВИЖЕЊЕ И ТАА НЕ МОЖЕ ДА ТРПИ НЕЕКОНОМСКИ ПРИСТАП КОН НЕА.

пример, во 1991, 1992, 1993, 1994, 1995 и во 2001 година РМ имаше негативна стапка на растеж на бруто домашниот производ, а во 1996, 1997 и во 2002 година стапката на реалниот растеж на бруто домашниот производ беше помала од 2 отсто. Само во 1998, 1999, 2000, 2003 и 2004 година стапката на реалниот растеж на бруто домашниот производ е над 2 отсто.

Гледано од економски аспект, основните детерминанти за ваквата динамика на бруто домашниот производ во РМ се:

Неадекватен пристап кон развојот на економијата во РМ, немање долгорочна развојна стратегија и долгорочна развојна макроекономска стратегија и политика.

Постојење на висок степен на политизирање, дури и партизирање и десоци-

номија во даден момент или временски период. Овде треба да се додаде и тоа дека на краток рок високиот степен на рестриктивност на макроекономската политика доведува до намалување на стапката на инфлација или одење кон дефлација. На подолг рок таа генерира многу негативни влијанија и последици, бидејќи води кон дефлација и рецесија.

Сметам дека алтернатива на макроекономската политика, што преферира стабилност без развој или со ниска, неповолна стапка на стопански растеж, која води и до дефлација, односно до рецесија, е макроекономска политика што преферира перманентна динамика на стопанскиот растеж, со разумна стапка на внатрешна и надворешна стабилност (цените на мало и девизниот курс на денарот).

ската економска мисла во областа на економијата, посебно во макроекономската теорија и политика и досегашната практика во светот, во поголем број земји и национални економии упатува на широк спектар на мерки и инструменти со кои може да се динамизира една национална економија, без опасност таа национална економија да оди кон нестабилност.

Би сакал ова мое кратко излагање да биде еден вид поука за сите "експерти", "модерни теоретичари" и партиски послужници, кои се поведуваат од туѓи влијанија, "проповедаат" и "инсистираат" на конципирање и остварување не на развојна, односно на динамична, туку на стабилизациона макроекономска политика и политика на неменлив (фиксен) девизен курс. Тоа води кон пониска стапка на стопански растеж од потребната, нереален девизен курс, високо ниво на дефицит во билансот на плаќања, висока стапка на невработеност и висок степен на економска и социјална нестабилност во националната економија.